10-13336926 (24/08/93)


# BAŞDAN

Haftalık siyasî magazin

Salı günleri çıkar halk gazetesi
Gazetenin müessisi ve sekreteri: Aziz NESİN
Sahibi ve neşriyatı fiilen idare eden: Rifat Ilgaz
Adres: Kumkapı, Derinkuyu Sok. No. 4 İSTANBUL
ABONE:
Bir yıllık: 500 Kr.
Altı aylık: 250 Kr.
Fiatı: 10 Kr.
Yıl: 1 — Sayı: 13 2 Kasım 1948 SALI
Dizildiği ve basıldığı yer: Osmanbey Matbaası


## HAKİKİ EMEKÇİ

Eski Romada, insan dölü yetiştirmekten başka bir hakka mâlik olmayan zümreye «proleter» denirdi. Zamanla lûgat mânasından fakrlı olarak «proleter» kelimesi şu mânâya geldi: İstihsal vasıtalarından mahrum ve iş gücünü istihsal vasıtalarına sahip olanlara kiralamak suretile hayatını kazananlar. Bunun gibi istihsal vasıtalarına sahip ve gündelikçi veya toptancı halinde adam çalıştırarak, mutlak surette mahsule sahip olanlara da «kapitalist» adı verilir.

Dilimizde proleter kelimesi karşılığı olarak «emekçi» ve kapitalist karşılığı olarak da «Sermayedar» kelimesi kullanılmaktadır. Burjuva kelimesi, lûgat bakımından «şehirli» demektir. Fakat terim olarak, burjuva bütün şehirlere değil, şehirde bulunan ve istihsal vasıtalarına sahip olanlara denir. Bu bakımdan kapitalist ve burjuva, yan yana kullanılan kelimelerdir. İnsan topluluğunda burjuvaları (hareket, düşünce ve iş) bakımından iki grupta toplamak mümkündür:

1 — İleri burjuvazi (Volterci burjuva)

2 — Mürteci burjuvazi (Faşist burjuva)

İleri yahut müterakki burjuva tabirinden, ilerlemeyi, çalıştırdığı işçileri daha fazla istismar etmekte görmeyip tekniği inkişaf ettirerek, daha az işçi çalıştırmakta görenler anlaşılır. Bunun tipik mümessili Volter'dir.

Mürteci burjuvazi ise, terakki ve tefeyyüzü tekniği inkişaf ettirmekte görmeyip, ameleyi daha fazla çalıştırmakta ve işçiyi daha ziyade istismarda görendir. Bunların tipik mümessili Taylor'dur.

Şüphe yok ki, Volter'ci burjuvazi terakki ve tefeyyüzü tekniğin fazla inkişaf etmediği yani, insanın yüzde altmıştan aşağı olduğu derecede kendini gösterir.

★

Burjuvazi nasıl yekpare bir halde değilse, Proleterya da yekpare bir halde değildir. Proletaryayı da iki guruba ayırmak mümkündür.

1 — Hakiki emekçi (Almanların tabirile «Lohn proletariat»)

2 — Lümpen emekçi (Almanların tabirile «Lumpen proletariat) birinci zümreye, yani hakikî emekçi kısmına muayyen bir iş mevzuunda ihtisas yapmış, kalifiye işçiler girer. Lumpen proleterya ise, ihtisassız, uzviyetindeki kuvveti harcamak suretile eser vücude getirendir.

Burjuvazi en ziyade bu hakiki emekçiye muhtaçtır. Lumpen proleteryadan burjuvazi korkmaz ve onların hareketi burjuvaziyi fazla korkutmaz. Halbuki hakiki emekçilerin muhalefeti ise korkuludur. Çünkü ihtisassız işçi, işi terk bile etse, yerine getirecek işçi çoktur. Halbuki mütehassıs işçi için durum böyle değildir. Lumpen proleter muayyen bir iş yerinde de bağlanmış değildir. Daima iş yerini değiştirmekte ve her kalıba girmektedir. Halbuki hakikî emekçi meslek ve istihsal şubeleri bakımından sınıf şuurları en ziyade inkişaf etmiş zümre-

(Devamı 2 nci de)

## İki Büyük ve Bir Küçük Cumhur Başkanı

1861 yılı sonunda, Amerikan Cumhur Başkanı Abraham Lincoln kongreye şöyle hitap ediyordu:

«Çalışma, sermayeden daha eskidir ve ona bağlı da değildir. Sermaye ise ancak çalışmanın yarattığı bir şeydir. İşçinin çalışma gücü olmasaydı sermaye de olmazdı. Kısacası, çalışma sermayeden üstündür ve ondan çok daha şereflidir.»

Lincoln bu mesajında kendi sinin eski usul beden köleliğini kaldırmakla kalmıyacağını, esaretin modern şekli olan ücret köleliği ile de savaşıp beyaz ırktan işçi kölelerinin âzat edilmesi için de uğraşacağını belirtiyordu.

Amerikada köleliği kanlı bir harp sonunda hakikaten kaldıran Lincoln, programının ikinci kısmını tatbike vakit bulamadan bir suikaste kurban gitmiştir. Aradan geçen bir asra yakın zaman için de Amerikanın nasıl ters bir yoldan gittiğini, bugün o hürriyet! memleketinde zencilere karşı muamelenin fecaati ve gitgide artan linç vakalarile ve ayni zamanda işçiler aleyhinde birbiri ardına çıkarılan kanunlarla ölçebiliriz.

Bundan başka müteveffa Cumhur Başkanı Roosevelt te 1944 yılında kongreye verdiği son mesajda şöyle diyordu:

«Devletimiz şimdiki kuvvetini bazı siyasî hak ve hürriyetlerin teminatı altında elde etti. Memleketimiz büyüdükçe, itibarı arttıkça, endüstrimiz geliştikçe bu siyasî hürriyet ve haklar, vatandaşların saadet yolundaki mücadelelerine yetmemeye başladı. Açıkça kavramaktayız ki, ekonomik güvenlik ve istiklâl olmadıkça hakikî fert hürriyeti mevcut olamaz. «Yoksullar, işin aslı aranırsa, hür insanlar değildir. Açlık, işsizlik işte diktatörlüklerin ham maddesi...

Daha geçenlerde yurdumuzun en meşhur sanayicilerinden biri, sağa doğru bir irticaın memleketi büyük tehlikelere sürükleyeceğini belirtti. Aklı başında olan her iş adamı, o zatın bu korkusuna iştirak etmektedir.

Hakikaten böyle bir gelişme olursa, yani tarih tekerrür eder ve 1929 deki gûya «normal» şartlara dönülürse, işte o vakit, dışarıdaki düşmanlarımıza karşı elde ettiğimiz zafere rağmen, içeride faşizmin ruhuna yenilmiş oluruz.»

Bu sözlerinin, hele son cümlesinin, ölümünden bu kadar kısa bir zaman sonra hakikat olacağını, ve Amerikanın, bu gün kendisi de itiraf ettiği gibi, göz göre sağa ve faşizme kayacağını, Roosevelt bile tahmin etmemiş olsa gerektir.

## 30 Sene Evvel Böyle Diyorlardı

*Ağaoğlu Ahmet beyin «üç medeniyet» isimli kitabından alınmıştır.*

Yaşamak, ne olursa olsun yaşamak!

Düşmanın alayları, hakaretleri altında bin türlü mezelletlerle alûde olsun, yine yaşamak! Devletin mukadderatı ile oynıyacak mevkide bulunmuş olan birisi «İngiliz hükûmeti fahime ve âdilânesine» kendisini zalim ve cebbar bir hükûmetin elinden alıp kurtardığı için, kaalpgâhının en sa mimî cihetlerinden feveran eden dip taşan minnet hislerini takdim etmeği, bir şükran vazifesi bildi! Bu nasıl devlet, nasıl hükûmet. Bu nasıl padişah ki, kendi evlâtlarını düşmanlara teslim ediyor. Bu nasıl evlât ki, dalkavuk ecnebilerin müdahalesinden ve kapitülâsyonlardan kurtulmak niyeti ile devletin mülkünü büyük bir uçuruma sürüklemiş ve bu yolda milyonlarca insanları teslim ettirdikten sonra bu güruh kendi nefislerini kurtarmak için müdahaleyi davet ediyor.

## Kıbrıs Türkleri

Kıbrıs Türkleri ve bilhassa Kıbrıslı Türk emekçileri çok uyanık bir hayat yaşamaktadırlar. Kıbrıs emekçilerinin teşkilâtı tarafından çıkarılan «Emekçi» gazetesi, Bakanlar kurulu kararı ile, Türkiyeye girmesi yasak edilen gazeteler arasındadır. İngiliz idaresi altında yaşayan Kıbrıs Türk işçileri, Türkiye emekçilerine örnek olabilecek bir çalışma meydana getirmişlerdir. Ana vatana çok bağlı ve Ana vatandaki ekonomik, politik ve kültürel hareketlerle çok yakından ilgilidirler. Buna mukabil, Türkiyedeki Türk halkı ile bile lâyıkı ile alâkadar olamayan son zaman hükûmetleri, bağlı oldukları Anglo — Sakson siyaseti icabı olarak, Kıbrısa lâyık olduğu ehemmiyeti verememektedirler.

Kıbrıstan en son aldığımız malûmata göre, Son Posta gazetesinin muhabiri olduğunu söyleyen Fikret Davran, adında biri, «Kıbrıs Türk işçiler birliği» nin üyeleri ile bir konuşma yapıyor. Bu konuşmada Kıbrıs işçilerine, grev yapmamaları için ricada ve tavsiyede bulunuyor.

Gazeteci maskesi altında kimlerin emri ve ne maksatla geldiğini derhal anlıyan uyanık Kıbrıs Türk işçileri de ona şu cevabı veriyor.

«— İşçilerin hakkını yalnız grev koruyabilir»

## İşçilerin Dikkatine

İş kanununa göre Cumhuriyet bayramında, iş yerlerinde çalıştırılan işçilere, gündelikleri iki misli ve peşin olarak verilmesi lâzımdır. Bayram olduğu için kapalı kalan ve çalışmıyan iş yerlerinin işçileri de çalışıyorlarmış gibi, her zamanki gündeliklerini alacaklardır.

Çalışma bakanlığı tarafından da bu husus, iş yeri sahiplerine bildirildiğinden, işçi okuyucularımızın dikkatini çekeriz.

## ESAT ADİL ve AZİZ NESİN'in MAHKEMELERİ

Geçen sayımızda bildirdiğimiz Esat Âdil ve Aziz Nesinin mahkemeleri, bilirkişi seçilen prof. Hüseyin Nail Kubalı'nın mazereti sebebi ile, Asliye İkinci ceza mahkemesinde 4 Kasım Perşembe günü saat 11.30 a bırakılmıştır.

## Bursanâme: 4

## Bursanın Ayıp Yeri

Bursa, kendi tarihi bakımından bir çok şehirlerimizden daha fazla tetkik edilip, hakkında eser yazılan mesut bir şehrimizdir. Bütün bu Bursa tarihine ait eserlerde, Bursanın hanı hamamı, sokağı mahallesi, taşları ağaçları yazılmış, bir şeyi yazılmamıştır. Yalnız Bursada değil, bütün Trkiyede bu meseleye hiç bir muharrir temas etmek lüzumunu duymamış, yahut bu mevzudan korkmuş, ürkmüş veya iğrenmiştir. Kârhanelerden, Bursanın kârhanelerinden bahsetmek istiyorum. Belki kıymetli okuyucularım arasında tiz perdeden bir aaa!. nidasile elini yüzüne kapayacak ve yapmacık bir utanma jestile, gazeteyi elinden fırlatacaklar bulunacaktır. Fakat bence ayıp olan, bir muharririn mevcut olan bir memleket meselesinden, realiteden bahsetmesi değil; bizzat insanları utandıran bir rezaletin — eğer böyle ise — mevcut olmasıdır. Herhalde ben ayıp bir iş yapmadığıma kani olarak utanmayı ve arlanmayı, kadın etinin kiralanmasını resmî formaliteye bağlayan makamı aidine havale eylerim.

Evet sayın okuyucularım, mademki Bursada kârhane var, mademki bendeniz de Bursadayım, ilk defa Bursa kârhanelerinden bahseden muharrir olarak size kendimi takdim ederim.

Bir çok nükte ve hâtıratile anılan Trabzonda Kadri Bey isimli bir vali varmış. Trabzonda kârhane işletilmesine müsaade etmezmiş. Fakat kârhaneciler boyuna valiye isti-

(Devamı 4 üncüde)

# Bir Gazeteyi yaşatmak ve batırmak

Karikatürist Ramizin güzel bir sözü vardır. Babıâli için, bu yokuş öyle bir yokuştur ki der, bir çok adamlar bu yoku şun başında şapkalı, paltolu, bastonlu gözükürler, fakat yo kuşun alt başından donsuz kaçarlar.

Hakikaten de öyledir. Gaze tecilik yapmak için bu piya saya gelenlerin ancak yüzde biri kalır. Geri kalanları şöy le bir boy gösterip, geçitresmi yapar ve giderler.

Hiç bir iş piyasası, gazete cilik kadar değişik simalar görmez. Kusurlu bir orta o kul tahrir vazifesile gazete çı karmağa kalkanlar, babaların dan aldıkları harçlıkları top layıp mecmuacılığa özenenler, bu işi dolandırıcılık vasıtası yapanlar, altmış yaşına kadar büyük bir sedakatle çalıştığı müesseseden bir sebeple atı lıp -kuyruk acısına tutulan kart itler... ve daha neler. Bunların hepsi de ayrı ayrı, tetkike değer tiplerdir.

Piyasaya yeni gelmiş bir kadın bilirim. Fasulya tence resini ocağının üzerinde bıra kıp Babıâliye gelmiş, gazete çıkaracak. Nasılsa elli yaşın dan sonra bu meraka kapıl mış. Küçük bir evini satmış, eline geçen iki bin lira ile ga zete çıkaracak. Kendisine bu parayı yazık edeceğini, fasul yasını pişirmekte devamının daha faydalı olacağını, Babı-[illegible] bir kaç kurdun kendisini ka zıklayacaklarını anlattım. Bü tün anlattıklarımın beyhude olduğunu, bir kulağından gi rip, bir kulağından çıktığını biliyordum. O nasıl olsa, bu parayı bu yokuşta yiyecekti. Çünkü bu meslek o kadar ce kici ve meraklıdır ki, bir ke re karar verenlerin dönmesi pek müşküldür. Müsbet ra kam olarak bilmiyorum am ma, eski adı ile Babıâli, yeni adı ile Ankara caddesi olan bu yokuşta yenen paralar, ne Montekarloda, ne de dünya nın diğer kumarhanelerinde yenmiş değildir kanaatinde yim.

Bu zavallı kadıncağızı da, Babıâlide muharrir ve gaze teci olarak tutunamayıp, geçi mini acemileri kazıklamakta bulan bir kaç kurt kafese koy du. Bir kaç gün içinde iki bin lira kül oldu. Değil bir iki bin bir çok misaller göstermiştir ki, tutturulamıyan bir gazete için, bir kaç yüz bin lira bile işten değildir.

Şimdi kadıncağız, yine fa sulya tenceresinin başına dön dü. Fakat biliyorum ki o şim di, muvaffakıyetsizliği için kendi kendine sebepler, baha neler icat etmekte ve ilk se ferinde parası gitti ise de, tec rübe ve bilgi sahibi olduğunu sanarak, yeni hayaller kur maktadır. Ve eline yine bir kaç bin, hatta bir kaç yüz lira geçerse, yine muhakkak ve muhakkak gazeteciliğe başlı yacaktır.

Çünkü bu gazetecilik hasta lığının bir acayip tarafı da, müptelalarının hastalıktan kurtulmak istemeyişleri ve hastalığın cepte para şıngır dadıkça sık sık nüksetmesidir.

Bir gazeteyi batıran ve yaşa tan âmiller nelerdir? Uzak tan bakanlar, yahut işe yeni başlayanlar sanırlar ki bir ga zetenin en mühim unsuru ya zıdır. Mücerret olarak düşü nülürse böyledir. Halbuki memleketimizin şartlarına gö re, bir gazetenin yaşamasın da, gazetenin yazılarından çok daha evvel gazetenin dağıtıl ması işi, yâni bayi gelir. Bir gazeteyi yaşatan veya öldü ren muharrirden çok bayiler dir. Bu noktayı bilmeyen ve ya ihmal edenler çok şey kay betmişlerdir. Siz istediğiniz kadar güzel, faydalı, tesirli yazılar yazın. Bütün bu yazı lar, okuyucunun eline ulaşma dıktan sonra. İşte bunu temin edecek olan da bayilerdir. Bundan sonraki yazılarımda gazete dağıtımı işi üzerinde

# HAKIKI EMEKÇI

(Baş tarafı 1 de)

leter'ler teşkil ederler. Lumpen pro letarya ise, bu gün Sosyalizme mey letse bile, yarın burjuvazinin bir vadi ne kanabilir. Nitekim sanayii ileri ülkelerde (Grev kırıcıları) teşkilâtına mensup olanlar hep bu Lumpen prole taryalardır.

İnsanlığın mahvına çalışan Nazi or dularında döğüşen yine bu Lumpen proleter'lerdir.

Burjuvazinin hakiki proletarya ile o lan sınıf mücadelesinde işçi sınıfının sınıf olarak mücadelesini bertaraf ede bilmek için kullandığı en mühim me tod, işçi sınıfını parçalamaktır. Bunun için de işçi gündeliklerinde nisbetsiz farklar meydana getirir (Mühendis, us tabaşı, posta başı...) gibi.

İşte bunlarla işçi arasında derin bir uçurum açmayı düşünür (x) Bir kı sım mütehassıs işçilere, fazla para ver mek suretile işçi sınıfının kurmayları nı uyutmak yoluna sapmaktadır. Bu suretle işçi:

1 — İşçi aristokrasisi

2 — Hakiki emekçi.

Gibi iki muhtelif zümre hasıl olmak tadır. Fakat sınıf şuuruna ermiş olan proletarya bu proleter aristokrasi o yununa karşı gelmekte ve kendilerini mensup oldukları geniş işçi ordusu nun kurmayları olduklarını her an hissetmektedirler.

Türkiye protaryasına gelince, onun da sınıf şuuru bu yol üzerindedir. Burjuvazinin bu şekilde oyunlarına ve burjuva partilerinin şu veya bu şe kilde kandırmalarına uymamaktadır lar.

# Liberalizm Nedir?

yi teşkil ederler. Bu itibarla Sosyaliz min rehber kadrosunu bu hakiki pro İktisadî mânâda Liberalizm, kı saca ve kabaca Devletin şahısların iktisdî işlerine karışmaması demek tir. Böyle bir ekonomik siyaset takip edilen bir cemiyette bir kapitalist ve ya patron istediği kadar ve istediği yaş ta işçi kullanır. İşçilerini istediği ka dar çalıştırır. İşçilerine istediği para yı verir. Fabrikası dahilinde işçiyi ko ruyucu tedbirler ister alır ister al-[illegible] ister çalıştırır ister çalıştırmaz çıkardığı malları istediği fiyatı kor. Bu malları ister satar is ter satamaz. İsterse denize atar. Yani, hükûmet onun parasını istediği şekil de ve istediği yerde kullanmasına ve işçiyi istediği gibi sömürmesine ses çı kartmaz, çıkartamaz ve bu hususta hiç bir kanun koyamaz.

Böyle bir kapitalist cemiyette işçi nin de kapitalist kadar hür olması lâ zımdır: Yani onun da çalışıp çalışma makta kapitalistin koyduğu şartları kabul edip etmemekte, ister tek başı na ister toplu olarak işi bırakmakta ve dilediği şekilde, teşkilâtlı veya teş kilâtsız olarak kapitalistle mücadele et mekte serbest bulunması icabeder. Fa kat hakikatte böyle olmuyor. İşçinin kendi iş gücünden başka geçinecek bir vasıtası olmadığı için işçi nihayet bekliyemeyip sokakta açlıktan ölmek tense, ne kadar ağır olursa olsun, ka pitalistin şartlarını ve verdiği günde liği kabul etmek mecburiyetinde ka lıyor. Halbuki kapitalist vereceği aşa ğı yevmiyesini, gördüreceği ağır işini fabrikadaki fena şartlarını kabul etti recek işçi buluncaya kadar bekliyebi lir, ve fakirleşmiş bir memlekette de bu ağır şartları kabul edecek yüzler ce hattâ binlerce insan bulabilir.

Demekki Liberalizmde sözde hem kapitalist hem işçi hürdür amma ha kikatte hür olan yalnız kapitalisttir.

İşte içinde bulunduğumuz asırdan evvelki asırda, yani ondokuzuncu a sırda İngilterede, Fransada ve Ameri kada hâkim olan ekonomik sistem ve zihniyet bu idi.

*Liberalizm nasıl doğdu:* Liberaliz mi daha konkre olarak anlamak için bu sistemin tarihte ne gibi şartlar i çinde doğduğunu, nasıl geliştiğini ve sonra nasıl öldüğünü ve yerini nasıl Liberalizmin aksi olan tekelciliğe ter kettiğini kısaca gözden geçirmek ge rekiyor.

Liberalizm garbi Avrupada, yani İn giltere, Fransa ve Hollandada onse kizinci asırda doğdu. Fakat acaba bu memleketlerde Liberalizmi doğuran ne gibi hâdiseler geçti?.

Onyedi ve Onsekizinci asra kadar bu memleketlerdeki hâkim sınıf derebey lik sınıfı idi. Fakat bu derebeylik sını fı bu asırlarda can çekişiyordu. Asır lardanberi Serf denilen toprağa bağlı esir köylüleri sümüren derebeyler ve sonradan kırallar artık kendi saltanat larına, ihtişamlarına, lükslerine para yetiştiremez hale gelmişlerdi. Zavallı serfler de artık sömürülecek taraf kal mamıştı. Hepsi aç çıplak şehirlerde, dileniyor veya dağlarda eşkiyalık e diyorlardı. Halbuki bu saltanatın, bu lüks ve sefahatin devam etmesi aç ve sefil halkın isyanına mani olan ordu nun beslenmesi gerekiyordu. Krallar ve derebeyler kendilerine lâzım olan bu parayı bir müddet Yahudi banker lerden veya sarraflardan yüksek faiz lerle temin ettiler. Fakat bunun sonu yoktu. Borç içine batmış olan kral ve derebeyler yeni gelir menbağları bul malı idiler. Bunun için o asırda büyük gelir getiren deniz aşırı ticaretten ve Hin distan ticaretinden faydaanmağa ve bu ticareti teşvik etmeğe başladılar. De nizaşırı memleketlere, Hindistana, Af rikaya, Amerikaya, gidenler, bu vahşi memleketlere Avrupa kumaşlarını, Av rupa mallarını götürüyorlar oralardan ucuz ucuz, hattâ bir çok zaman beda va aldıkları baharat zinet eşyası gümüş vesaireyi Avrupaya getirip akla sığmaz fitlarla satıyorlardı. Bu ticaretten kral lar da istifade ediyor, kendi himaye lerinde tertip edilen seferlerin sonun da denizaşırı memleketlerden gelen mallarla lüks ve saltanatlarını devam ettire biliyorlardı. Bu yüzden onyedin ci ve onsekizinci asırlarda krallar ve hükûmetleri denizaşırı ticaretlerini ge liştirmek için ellerinden gelenleri yap tılar. Tüccarlara her türlü kolaylığı gösterdiler. Hattâ bir çok denizaşırı memleketlerde tüccarlarının emniyet lerini kendi orduları ile korudular. Devletle tüccar o kadar sarmaş dolaş olmuştu ki hariç memleketlerde dev letleri bile tüccarlar temsil ediyordu. Bu sırada tüccarlar devletin müda halesinden şikâyet etmek şöyle dur sun bilâkis bu müdahelenin ticaretrin den eksik olmamasını istiyorlardı. Dev let bu sayede geçindiğinden tüccarlar üzerindeki himayesini eksik etmiyor du.

Bu asırlarca devletin takip ettiği iktisadî siyaset dışarıya mümkün oldu ğu kadar fazla mal satmak ve buna mukabil memlekete mümkün olduğu kadar fazla altın, gümüş, elmas gibi kıymetli maden getirmekti. O zaman lar takip edilen bu himaye siyasetine tarihte (*Merkantilizm*) ismi verilir.

Avrupanın karşısına muazzam bir dünya pazarı çıkmıştı. Hindistanda, u zak Şarkta, Yakınşarkta, Afrikada milyonlarca insan Avrupa mallarına müşteri olmuştu. Halbuki derebeylik zamanın lonca teşkilâtı içinde çalışan küçük el sanayii bu ihtiyacı karşıla yacak durumda değildi. Bu ihtiyacı an cak yüzlerce işçi ile çalışan büyük imalâthaneler karşılayabilir ve bu ima lâthanelerden de ayrıca büyük kârlar temin edilebilirdi. Tüccarlar da böyle büyük teşebbüsler için lâzım olan para ticaretin gelişmesi neticesinde birik miş bulunuyordu.Ayrıca buharın keş fi de böyle sanayi için lâzım olan bü yük muharrik kuvveti de temin ede bilecekti.

Fakat şehirlerdeki lonca teşkilât larının sıkı kayıtları ve köylülerin toprağa bağlı oluşları büyük imalâtha nelerin teşekkülüne ve bu imalâthane ler için lâzım olan büyük bir emekçi yığınının teminine mâni oluyordu.

Derebeyliğin ve loncaların sert ka nunlarına rağmen bu kayıtlardan kur tulan bazı limanlarda yeni teşekkül eden orta sınıfın, yani burjuvazinin eline bu imkânlar geçmişti.

Kralların ve Kral hükûmetlerinin himayesindeki denizaşırı ticaretten is tifade ederek gelişen bu zenginleşen burjuvazi daha çok para kazanmak, imalâthaneler kurmak Poli value elde etmek için derebeylik kayıtlarının kalk masını istiyordu. Devlet benim işime karışmasın. Her insan istediğini yap makta hürdür diyordu. Zaten asırlar danberi Derebeylerinin sümürmesin den bıkmış usanmış olan toprağa bağ lı serfler de burjuvazinin bu isteğini destekliyorlardı.

Bu suretle genç burjuvazi, insanlı ğın o güne kadar vicdan, söz ve yazı hürriyeti için, adalet ve müsavat için yaptığı mücadeleyi de benimseyerek etrafına cemiyetin bütün ezilen sınıf larını topladı ve derebeyliğe karşı şid detli bir mücadeleye girişti. Bu müca dele bir kaç memlekette çok kanlı ihtilâllere sebep odu. Bu ihtilâllerin en kanlısı 1789 Büyük Fransız ihtilâlidir.

Bu kanlı mücadeleler sonunda İn gilterede, Fransada Derebeylik yıkıl dı ve bu memleketlerde, yukarıda bahsettiğimiz Liberalizm, Yani, şahsın, Devletin her türlü müdahalesinden uzak olarak istediğini yapabilmesi si yaseti takibedilmeğe başlandı.

# Fasit Daire

Yazan: S. H. Briskent

Avrupa medeniyetinden olmak iddiasındayız. Fazla olarak batı demokrasileri ile de birlik halindeyiz. Bu birliğin gayesi doğrudan doğruya ideolojiktir. Biz kendi malımız gibi batı demokrasisini, ve Avrupa medeniyetini müdafaa etmeyı üzerimize yüklenmiş bulunuyoruz.

Halbuki bizim ne medeniyetimiz Avrupa medeniyetine benzer, ne de rejimimizin batı doğu demokrasileri ile bir alup vereceği vardır.

Avrupa medeniyeti denilen şey eğer bir cephesinde sadece kapitalist rejiminin bir ifadesi ise, bir diğer cephesinde, halk kitlelerinin geniş ölçüde, hükûmet ve memleket idaresinde otorite sahibi olması demektir.

Kapitalist rejiminin hakkı ile gelişmediği ve halk kitlelerine de muayyen klâsik bir takım hakların tanınmadığı bir memleket ne Avrupa medeniyetindendir, ne de batı demokratlığının lâfını edebilir.

Herkes pek alâ bilir ki Türk milleti bugün İran, Irak ve saire gibi geri milletlerin hattâ bazı müstemeke milletlerinin bile faydalandıkarı bir çok iptidaî haklardan mahrumdur. Bunu bizim devlet ricalimizin bilmediğini sanmamalıdır. Onlar da bu aşikâr hakikatı herkes gibi biliyor. Onlar da bu duruma bazı bazı üzülüyor, fakat çok defa bu dünyanın gidişine bakarak müteselli oluyor hattâ seviniyorlar.

Batı memleketlerinde halk kitlelerine verilmiş olan hakların doğurduğu huzursuzlukları düşündükçe kendi kendilerine büyük bir sevinç duydukları hattâ memleketimizde bu demokratik haklardan doğan huzursuzlukların duyulmaması ile öğünüp böbürlendikleri Avrupanın bazı faşist temayüllü gazetelerine yazdırdıkları, kendi kendilerini pohpohlayan yazılardan bellidir.

Türkiyede kendisine demokrasi profesörü süsü veren Ahmet Emin ikinci dünya savaşından sonra bu memlekette demokrasi bulunmadığına dair bir hayli yazı yazdı. Günün birinde İngiliz efendilerinden aldığı emir üzerine, birden ağzını değiştirerek, hükümetimizin demokratik bünyesini o da öğmeye koyuluverdi. Bereket versin bu suretle rüzgâr değiştirmezden az evvel ustaları İngilizlerin kendi memeketlerinde demokrat, dışarda da en koyu mürteci olduklarını okuyucularına ifşa etmiş bulunuyordu. Filhakika devlet ricalimize akıl hocalığı yapan «Lavrensler» Emin Yalmandan evvel onlara direktiflerini vermişler ve bir nebze demokratlığa bulaşmış olan idaremize daha evvel Tan gazetesi önünde başlayan rezaletle rüzgâr değiştirmişlerdi.

Anglo — Amerikan demokrasisi ve medeniyeti, beşyüz yıl evvele ait bir rejimi temsil eden Racalar, Mihracalar ve Arabistan çölerinin bedevî aşiret reisleri ile ittifak halinde yaşadığı gibi, demokrasiye bulaşmadan da Türkiye ile pek alâ ittifak edebilirdi. Halbuki Anglo — Amerikanların Racalar, Mihracalar, Arap şehleri ile ittifakları Hintlileri ve Arapları boyunduruk atında tutmak maksadına matuftur. Filvaki halk partisi hükûmeti de Türk milletini boyunduruğa alıştırmaya çalışıyor. Anglo — Amerikanlar için de matlup olan bu olduğunda şüphe yoktur. Bununla beraber ortaya sureta ideolojijk bir hedef atılmış bulunuyor:

Bu tezatı örtmek için biz bir takım mugalatalarla kendi kendimizi inkâr ederiz. Emin Yalman elimize demokratlık şahadetnamesi verdi.
kF-?nr— p»uA

Şükrü Saraçoğlu, İsviçreli hocasını şahid göstererek, dünyada mevcud bütün rejimlerin kendilerine mahsus birer demokrasi olduklarını iddia etti. İngiliz, Fransız, İsviçre demokrasisi yanında bir de Türk demokrasisi, Habeş demokrasisi, Hotanto demokrasisi bulunabileceğini ima etmek istedi. Bu palavralara biz inanmadığımız gibi onlar kendileri de inanmıyorlar.

Lavrenslerin nüfuz ve tesiri altında olmasalar — takke düştü kel göründü — durumumuza daha bir az çeki düzen vermeği onlar da istemez değillerdir. Ne çareki bir kerre Amerikan çarhına kendilerini kaptırdıkları için artık iradelerine sahip değillerdir.

Hedefe bu suretle yüz seksen derecelik bir zaviye altında yanaşmayı umarken, dolap beygiri gibi fâsit bir daire içinde dönüp duruyoruz. Biz ya demokratız, her cihetçe müttefiklerimize benzemek zorundayız ya değiliz, bu takdirde sadece bir kaç dolar için uyuşmuşuz. Bütün kelime oyunlarına rağmen istesekte, istemesekte bu duygunun şuurunu almakta gecikmeyeceğiz.

Bu öyle derin bir realitedir ki bütün devlet ricalinin acı acı bunu düşündüklerinden şüphe yoktur. Onların bunu düşündükleri vicdanlarını azaptan kurtarmak için arada sırada icada yeltendikleri özürlerden bellidir» Bu millet cahildir, bu milletin başarılacak büyük işleri vardır bu işleri başarmak için huzura ve milletin birliğine ihtiyaç vardır. Demokrasiye aykırı düşen kanunlar ve ondan daha fecii hiç bir kanuna sığmayan keyfi idarelerle bu birliği bu huzuru temine çalışıyoruz.»

Bu iddia bir kuruntudan başka bir şey değildir. Bu milletin hakikaten başarılacak büyük işleri vardır. Fakat bu huzur ve birlik kuruntusu içinde bu işlerden hiç biri lâyıkile başa çıkarılmış değildir. Biz fâsitdairemiz içinde bir dolap beygiri gibi yirmibeş yıl ancak hareket noktamıza varmak için yol yürüdük.

Bol keseden bir delil gibi her fırsatta ileri sürülen milletin bu birliği nedir? Vaktiyle milletin sultanlara bağlılığından, sadakatında bahs ederlerdi. Millet sultanların en sıkıntılı zamanlarında onları sıkıntıları içinde yap yalnız bırakarak bunun aksini ispata çok uğraştı. Tuna boylarından sınırlarımız Boğaziçine kadar geriledi fakat hükûmet ricalimiz bunu anlamamazlıktan geldiler ve milletin padişahına sadakati teranelerini tekrarlayıp durdular. Bu sadakat efsaneleri içinde birinci dünya savaşı hezimetinden sonra vatanın her tarafında çatlak sesler işidilmeğe ve koca imperatorluk temellerinden çıtırdamağa başladı. Herkes gördü' ki millet arasında ne birlik ne de sultana sadakat diye bir şey vardır. Bu genel çözülüş içinde hakiki vatan severler ölüm terleri döktüler ve nihayet Atatürk en ümitsiz bir zamanda, bir program, bir misak etrafında bir darmadağın milleti toplamaya muvaffak oldu.

Demek oluyor ki milletin dağılmasına sebep saltanat idaresinin kötü programı idi. Bu kötü program altında bir zor durumla karşılaşmadıkça millet bir birlik manzarası sunmakla beraber hakikatte bu birlik bir mit, bir hurafeden başka bir şey değildi. İlk fırsatta millet bu efsanenin foyasını korkunç bir şekilde meydana vurdu.

İstiklâl harbinde onu bir monolit halinde birleştirmek için muayyen özellikleri olan ve ona bütün medenî haklarını tanıyan bir program kâfi geldi. Bu program sayın doçent Mehmed Ali Aybarın tabiri veçhile kâğıd üzerinde kaldı. Fâsit dairemiz içinde bir devir yaptık, uzun yıllar kaybettik, hareket noktamıza döndük.

Dün milletin birlik olmadığı iki kere iki dört eder gibi sabit olmuş şartlar altında bugün milletin birlik bir halde olduğunu kabul etmeğe imkân varmıdır?

Hiç bir şey görmek istemeyenden daha kör olmazmış. Bugün bizim halimiz de budur. Kuruntularımız bile bizi avutamaz. Bu millet ya misakı millî ve ana yasa etrafında birleşmişti, yahud da hayır. Bu takdirde İstiklâl harbinde milletin yek vücud olduğunu iddiâ ederken sadece yalan söylüyor kendimizi ve yabancıları aldatmaya çalışıyorduk. Halk Partisi ileri gelenleri benliklerinin en büyük başarılarını bu suretle kalpazanlığı kabul ederek inkâr edemezler. Misakı millî ve daha sonra onun hükümlerini konkretize eden anayasa etrafında milletin birliği bir realite ise bugünkü birlik, böyle seçimler, aldatıcı huzur ve durgunluklara rağmen bir yalandan başka bir şey değildir. Milletin otuz şu kadar senelik saltanat devri içinde sultan Hamide sadakatı kadar büyük bir yalandır.

Millet bütün cahilliği ve geriliği ile en karışık, en heyecanlı bir anında iyiyi kötüden ayırmasını pek alâ bilmiştir. Bugün daha soğuk kanla uzun **boylu düşünerek seçkisini** yapmak durumunda bulunduğu rejimin hangi budala eyisini kötüsünden ayırd edemeyeceği üzerine politika oyunlarını yürütebilir. Millet, seciyesizliğini tecrübe ettiği şahısların ağzından bile çıkan iyi sözlerle hükûmetin idaresindeki kötülükleri birbirinden ayırmasını biliyor. Serbest parti zamanında Fethi Okyar'ın **Demokrat Parti devrinde** de Celâl Bayarın arkasında yer alan milletin hakikatte neyin arkasında yer aldığını Celâl Bayar da hükûmette anlamamış değillerdir. Anladıkları için de yaralı ve sakat gibi koşdukları arapayı bir türlü yürütmek istemiyorlar.

Halbuki milletin birliği üzerimize aldığımız ödevlerin başarılması için en birinci şarttır. Bunu zaten devlet ricalimiz de itiraf ediyorlar. Zaten milletin birliğinden ve bu birliğin lüzumundan başka bir şeyden bahs ettikleri yoktur. Fakat «sistem Ku» ya uyarak hergün birliğiz, birliğiz, birliğiz diye tekrarlamakla bu birlik elde edilmez. Atatürk bu birliğin nasıl elde edileceğini bittecrübe göstermiştir. Hiç bir temele dayanmadan özürlerle bu yoldan geri dönülemez. Dönülürse üzerimize aldığımız ödevlerden hiç birini başaramayacağımızı ve Tunadan Boğaziçine doğru tuttuğumuz yolda devam etmek azminde olduğumuzu ispat etmiş oluruz.

Fâsit daire.

Gâye ve hedeflerimize 180 derecelik bir zaviye ile yaklaşmak manevrası bizi bu gaye ve hedeflere zıd geçmişin karanlıklarına sürüklemezse ancak hareket noktamıza götürebilir.

Başarılacak büyük işlerimiz var. Bu başarılacak büyük işlerin en başında medenî memleketlerin yüksek tekniği ve yaptıkları her işte gösterdikleri büyük ustalığı almaktır. Yerli mallarımızın sürümünü temin maksadı ile türlü propagandalar için dünya kadar masraf ediyoruz. Fakat bu yerli mallar kendi kendilerini reklâm etmedikten sonra bizim propagandalarımız bir papağan taklidçiliğidir. Hiç bir yerli malımızın finisi yoktur, albenisi yoktur. Bu neden Bunun sebepleri çoktur. Bu sebeplerden biri de ustalık noksanıdır. Ustalığımız neden noksandır? Ustalık aklî bir gelişme mahsulidir. Usta olmak için ayni zamanda akıllı olmak icap eder.

Akıllı bir adamın aklını işine koymazdan evvel en müstacel dertlerine koyması kadar tabiî bir şey olamaz. Bizde iyi ustalar yaptıkları işin nankörlüğüne bakarak kasten işlerine ilgi göstermez kendilerini ihmalciliğe bırakırlar. İşlerinde usta olmayanar için daha usta olmaya çalışmakta hiç bir perspektif yoktur. 40-50 lira gündelik ile Avrupadan getirtiğimiz usta başıların işini üzerine alan yerli işçiler ayni iş için on lira bile gündelik temin edemedikleri gibi derdlerini dinletecek bir vasıtaya da mâlik değillerdir.

Fâsit bir daire.

Avrupa ayarında iş çıkara bilmek için aklı başında ustalara ihtiyacımız vardır. Aklı başında ustaların Avrupa ayarında iş çıkarabilmeleri için de her şeyden evvel medenî haklara sahip olmaları icap eder. Ustalarımızın medenî haklarına sahip olmadan yüksek kalitede iş çıkarmayı üzerlerine almaları için akıllarının kıt olması lâzımdır. Kıt akılla yüksek iş çıkarmayı umanların da büsbütün budala olmaları lâzımdır.

Bu fâsit daireyi canlandıran Karl Marksın «Olhsted» den güzel bir iktibası vardır. Esaretin daha kalkmasından evvel yani Sesesyon savaşlarından önce (1860) İngiltereden Amerikayı ziyarete giden bu zat orada bir çiftlikte zencilerin bir takım kaba ve ağır âletlerle bir tarlayı köstebek yuvaları gibi oyduğunu görüyor ve bunların ne yapmak istediklerini soruyor. Tarlayı ekmek için sürmeğe çalıştıklarını söylüyorlar. Adamcağız şaşırıyor. Hiç bu ağır âletlerle kan ter içinde bu iş görülür mü? diyor. Ne yapalım diyorlar esirlerimizin eline daha uygun, daha hafif âletler verdiğimiz zaman onları gözle kaş arasında parça parça ediyorlar, onlara kıymetli hayvanlarımızı emanet ettiğimiz zaman hayvanlarımızı sakat ediyorlar diye cevap veriyorlar.

Karl Marks, Romalıların (enstrumentum mutum) (sessiz âletler) ve (enstrumentum semi vokale) (yarı sesli âletler) ismini verdikleri hayvanlardan enstrumentum vokale diye ayırdıkları işçiler işte bu suretle kendilerine verilen enstrumentum mutum ve enstrumentum semi vokale'ler cinsinden bir nesne olmadıklarını ispat edecek yolu buluyorlar kaydını ilâve ediyor.

Milletin geniş bir çoğunluğunu medenî haklarından mahrum etmek sureti ile rahat ve huzura kavuştuklarını sananlar bu kuruntuları ile ayni zamanda kendilerini medeniyetin bütün konfor ve bütün nimetlerinden mahrum ettiklerinin farkında değillerdir. Filvaki onlar bu mahrumiyeti giderecek başka bir yol bulmuşlardır; memleketin kapılarını haricen bu medenî eşyasına ardına kadar açmak. Fakat bu suretle onlar yine farkında değillerdir'ki kendi işçilerinin medenî haklarını tanımamak için baş vurdukları çare ile, ayni hakları fazlası ile diğer memleketlerin işçilerine tanıdıktan başka o memleketlerin kapitalistlerine kendi kendilerini boyunduruk altına alacak vasıtaları da ayni zamanda kendi elceğizleri ile temin etmiş oluyorlar.

# Bir okuyucuya cevap

Behiç Başkurt imzalı adressiz bir mektup aldık, aynen neşrediyoruz.

Sayın Üstad

Başdan'ı ilk çıktığı günden beri dikkatle okuyorum. Gürültülü yazılarla her tarafa saldırıyorsunuz. Hemen bütün inandığımız hareketler, sizin nazarınızda berbat ve zararlı...

Dış tehlike üzerinde de zaman zaman durdunuz. Fakat Şimaldeki D' Ayıya işaret ettiğiniz yok.

A c a b a :

1 — Deniz aşırı memleketlerin dostluğuna değilde, en yakın komşumuz Sovyetlerin dostluğuna mı inanıyorsunuz?

2 — Sulhün başbelâsı olarak boy gösterenlerin bizi uykuda boğmak için geceyi beklediklerini bilmiyor musunuz?

Bu kısa mektubumu Magazininizde, pardon gazetenizde yayınlayıp küfüre ve mugalataya baş vurmadan cevaplandırabilir misiniz?

Dokuzuncu Başdan da dostlara anlattığınız gibi sapına kadar Halk muharriri iseniz, bunu yapabilirsiniz.

*Behiç Başkurt*

*B a ş d a n :*

Mektubunuza madde madde cevap verelim:

1 — Sizin inandıklarınız sizin için faydalı, bizim için zararlı olabilir. Fayda ve zarar mefhumları, müşahhas ve mutlak bir şey değildir. İnsanların içinde bulunduğu şartlara, zamana göre değişir. Meselâ eski Mısırlılar Apis öküzüne inanırlar ve onu mukaddes bilirlerdi. Eğer siz, bu gün de mukaddes Apis gibi bir öküze tapıyor ve inanıyorsanız, bizden de aynı inancı istemiye hakkınız yoktur. Şu var ki, biz size inandıklarınızın batıl olduğunu anlatıyoruz. Siz ister inanır, ister inanmazsınız.

Sonra yine siz, iktisadî bakımdan bu milletin çoğunluğu ile müşterek menfaatiniz yoksa, yani bir köy ağasının, bir hacı ağanın oğlu veya onların kendisi iseniz, yahut milleti sülük gibi emenlerden biri iseniz, elbette aynı şeylere inanmayız. Ve biz sinin inandıklarınıza, siz de bizim inandıklarımıza karşılıklı hücumda bulunuruz. İste buna sınıf mücadelesi derler.

Yoook, siz eğer bu saydığımız zümreden değil, Türk milletinin çoğunluğunu teşkil edenler arasında bulunuyorsanız, bu takdirde, menfaatlerini halk aleyhinde arayanlara bilmiyerek hizmet ediyorsunuz demektir. O zaman size, gazetemizi daha dikkatli takip etmenizi rica ederiz.

2 — Mektubunuzda bizi küfürbaz bir mevkie koymuşsunuz. Biz kime küfrettik. Halbuki siz şimaldeki komşumuza (Ayı) demekle, bize isnad etiğiniz hatayı yapıyorsunuz Bize göre, ne Ruslar ayıdır ve ne de Amerikalılar Fildir Biz Türk milleti olarak, dünya milletleri tarafından saygı görmek isteriz: Bu saygıya hak kazanmak için de, başka milletlere saygı göstermeği borç biliriz: Bu milletin asaletine (Ayı, köpek, eşek) gibi mahalle çocukları ağzı yakışmaz.

cephe almışsak bu, Amerikan

Biz eğer Amerikaya karşı vatandaşına değil, bu Türkiyeyi soymak ve istismar etmek istiyenlere ve bu zihniyeti temsil eden Amerikalı şah siyasetleridir.

Sizin Ayı dedikleriniz bize aynı şekilde veya benzerile hitap ederse, bizim millî hislerimiz sizden çok daha fazla incinir ve hemen karşı koyarız.

3 — Sizin mektubunuzda sorduğunuz suale benzer bir suali bana evvelce biri daha sordu. Verdiğim cevapları da mühimsemeden şöyle dedi:

— Rus köpeği olmaktansa, Amerikan köpeği olmağı tercih ederim.

Eğer biri insan değil de mutlaka köpekse, o zaman daha yağlı kapıyı aramak hakkıdır. Halbuki biz insanız.

Bir asırdır bu millete şu öğretilmiştir: «Türkiye büyük devletlerden birinin tarafını, tutarak, ancak politik müvazenesini tutabilir. Yoksa, tek başına kendisini koruyamaz.

Sonra da, aman milletin bütünlüğü beraberliği bozulmasın, hükûmete muhalefet olmasın. Çünkü düşmanlarımız bu anı bekliyorlar.»

İktidar tarafından halka verilen bu telkinin iki tesiri olmuştur:

1 — Daima bir büyük devletin yanında, onun düşman olduğu devlete otomatikman düşman olmak. Tabi olduğumuz devletin iktisadî, siyasî ve kültürel tesiri altında kalmak. Sonra, dün dost olduğumuza yarın düşman, dün düşman olduğumuza yarın dost olmak. Sonra da bunun adı siyaset (!)

İşte bu sebeple körkörüne Fransız hayranlığı ve bedava Alman düşmanlığı. Sonra Alman hayranlığı, başka birine düşmanlık. İngiliz hayranlığı, Rus hayranlığı ve nihayet bu günkü Amerikan hayranlığı.

2 — İkinci tesir de, dış tehlike korkusu ile, milleti sun'î bir birlik çenberinde tutarak, dünya fikir ve politika âlemile alâkasını keserek, iktidar koltuğuna daha sıkı bağlanmak. Bu sebeple de senelerce milletin demokrasi hasreti ve başımızdakilerin vaitleri.

Galiba sorularınıza açık cevaplar verdim.

Netice olarak:

a) Biz ne Amerikaya, ne Rusyaya hayranız. Ne Amerikaya, ne Rusyaya düşmanız.

b) Bu günkü şekli ile, bu memlekete Amerikan doları yerine, Rus rublesi gelseydi yine biz böyle mücadele edecek ve bu sefer yine bizi millî menfaatlere aykırı hareket etmekle itham edeceklerdi.

İşte azizim, size ve sizin gibi düşünenlere, sapına kadar halk muharriri sıfatile verdiğim cevap budur. Selâmlar ederim.

## Hayat ve kitaplar

### Tatarcık ve sosyal mesele

Halide Edip sosyal meselenin karşısına, daima elinde İncil ve fukaraperver cemiyetlerile çıkar. Onun kuluçkasında büyüyen bir gençliğin, içtimai yardım teşkilâtı adına, başaracağı işler de, tabiatile, şunlar olacaktır: Çatısı uçmuş evlere kırık mangal kömürü kansız bir yaprak gibi sarı insanlara kupkuru bir reçete ve nihayet işsizlik ve sefaletten ölenlere eğreti tabut dağıtmak!

★

Sevimli feylesofumuz Felsefeyi lâf ebeliğine vasıta yapan Rıza Tevfik'in imzasını attığı en büyük eser Sevr Muahedesi, başardığı en şerefli hizmet de Kâ'be süpürükçülüğü oldu.

★

Faşist ve Hitlerci mevzuatın zincirlerile bağlandıktan sonra, Anayasa'yı çiğneyerek, tarihin karanlıklarına doğru nasıl korkunç bir hızla sürüklendiğimizi anlamak için Gülhâne Hattı Hümayûnunu ve Ferman'ı okumak kâfidir. Geçen yüz yılda Osmanlı padişahının tebeasına vadettiği haklar ve hürriyetler, bu gün halâ tatlı birer rüya değil mi?

## Okuyucularla Başbaşa

Malatyada (M.K.) rumzu ile mektup gönderen okuyucumuza:

1 — İnsaniyet kütüphanesinin eski eserleri kalmamıştır.

2 — Sorduğunuz şahıs, uzun bir mahkûmiyetle ceza evinde bulunmaktadır. Yayınladığı eserlerden elimizde maalesef yoktur.

Alsancak'dan bir okuyucumuza:

(Başdan) ı ciddî bir gazete haline getirmek istediğimizden mizahî yazı ve karikatür koymuyoruz. 29 Ekimden itibaren yeniden çıkarmıya başladığımız (M a r k o p a ş a) da değerli san'atkâr Mim Uykusuz'un karikatürlerini yine bulacaksınız.

★

Ankaradan Bay Hamdi Karabaşak yazıyor:

Ankara Zafer sokağındaki Cihan ve Florya kahvesine işçiler dolar, sığmaz sokaklara kadar taşarlar. Bunlar bir kuru ekmek için «Allahtan bir patron gelse» diye dua eden, bir kahve parasına bile muhtaç, kahve köşelerinde dertleşen. iş bulurlarsa, aç karınlarını doyurmak icin günde 10-15 saat nasırlı ellerinden kan çıkıncıya kadar çalışan işçilerdir.

Bundan yirmi gün kadar evvel polisler bu adamları darmadağın ederek, içlerinden bir kaçını sürükleye sürükleye bir arabaya tıkıp götürdüler.

Bu hareket doğru bir hareket midir?

B a ş d a n :

Biz yazınızı aynen koyduk. Hükmü okuyucular versin.

## Bursa'nın Ayıp Yeri

(Baş tarafı 1 de)

da vererek, memlekette gizli fuhşu önlemek ve vergi alınmak suretile hazinei devlete yapacağı kârdan bahisle resmî kârhanelerin açılmasına izin isterlermiş. Kadri Bey bu istidaların altına «kârhaneci bir valinin vürudna değin dosyada hıfzı» kaydile mektupçuya havale edermiş. O kadar fazla istida gelmiş ki, vilâyet kaleminde ayrıca bir kârhane dosyası açmağa mecbur olmuşlar. Bir zaman sonra Kadri Bey gitmiş, yerine bir başka vali gelmiş. Yeni valinin önüne, derhal ayni mahiyette istidaları dayamışlar. Yeni vali, elbette muvafıktır demiş, hem zührevî hastalığın önü alınır, hem kalabalık nüfuslu şehrin ihtiyacı tatmin edilmiş olur, hem de hazine kazanır. Hemen mektupçu valiye,

— Efendim der, bu işin evveliyatı vardır.

— Nedir evveliyatı?

Mektupçu kârhane dosyasını getirir ve istidaların altındaki vali Kadri Beyin şerhini gösterir. Kârhaneci bir valinin vüruduna değin dosyada hıfzı..

⁂

Bir memlekette resmî şekilde kârhanelerin açılması lehinde ve aleyhinde ileri sürülmüş bir çok fikirler vardır. Mevzuumuzu alâkadar etmediği için burasını es geçmeyi tercih ederim. Yalnız şu kadarını söylemek isterim ki her ne suretle olursa olsun bir takım bahanelerle kârhaneciliğin resmî formalitelere bağlanmasını ve kavun karpuz satar gibi, kadın satışına müsaade edilmesini aklım almıyor. Bu suretle hiç bir zaman ne gizli fuhşun önü alınmış, ne de zührevî hastalıklara çare bulunmuştur. Bir kadının etine buduna, baldırına kalçasına bakıp, hükûmetin, yahut belediyenin koyduğu resmî fiat üzerinden onu keyfince mıncıklamak kadar başka bir yüz karası tasavvur edemiyorum. Bilmem amma, hani şu terkettiğimiz teaddüdü zevcat, bundan daha mı adî bir hareketti?.

Çocuktum, Türkistanlı bir akrabam, Türkistandaki bir akrabasına göndereceği mektubun zarfını bana yazdırıyordu. Falan falan yerde kârhaneci deyince duraladım, yüzüm kızardı. Türkistanlı akrabam izah etti. Orada kârhane demek, imalâtyane, ticarethane, yani kâr getiren yer demekmiş. Hakikaten Türkiyede de öyle. Kârhanecilik Türkiyede en kazançlı bir meslektir. Bütün zenginler kârhaneci değillerse de, bütün kârhaneciler zengindir. Ve zavallı sermayeler, yani şehvet işçieri kadar istismar edilen başka bir işçi de yoktur.

Kârhanecilik, beyaz et ticareti mademki müseccel, vergiye tâbi resmî bir iştir; o halde bir kârhanecinin «ben namusumla kârhanecilik yapıyorum», yahut bir sermayenin «ben namusumla orospuluk ediyorum» demesi kadar tabiî ne olabilir? Bu gidişle namusumla çalıyorum, hırsızlık ediyorum diyenleri de duymamız mümkündür. Meselenin mühim tarafı, çalmak, kârhanecilik etmek değil, bu işi namusu ile yapmak. Yani kaydile, kuyduyle, resmî muamelesi, vergisile...

Maamafih kârhane işinin seyyah celbettiği, turizme faydası olduğu, yabancılara karşı memleketin yüzünü ağarttığı da söylenir. Bu yüzden döviz kazanan memleketler bile varmış. Ancak her iş gibi bunu de yolunca yordamınca yapmalı. Bu işin ehemmiyetini bizim belediye de anlamış olsa gerek ki, meselâ Amerikalı dostlarımız Missouri zırhlısile İstanbula geldikleri zaman bahriyeli Coni'lere büyük bir misafirperverlik göstermişti. İstanbulun en lüks ve birinci sınıf kârhanelerinin bulunduğu Abanoz sokağı temizletilmiş, tamir edilmiş, kârhaneler badana edilmiş, mobilyeler tamir edilmiş, kadınlar muayeneden geçirilip hamama gönderilmiş. Sonra misafirperverliğimize nişane olarak üç gün üç gece kârhanelerimiz Amerikalı dostlarımıza tahsis olunmuştu da gedikli Türk müşterilere yasak edilmişti. Sokağın dört başına konan polisler, Türk vatandaşları üç gün üç gece mahut sokağa salmamıştı. Hattâ sokağın başındaki eve bir de Amerikalılara mahsus sağlık istasyonu da kurmuşuz. Orada lâvaj mı, banyo mu, şırınga mı, her ne karın ağrısı ise, ondan yapılırmış.

Hey Trabzon valisi Kadri Bey, toprağın bol olsun.

Yine halkın ağzında dolaşan bir rivayete göre, sermaye kızlardan birinin bu hareket gücüne gitmiş te, ben vitaminli heriflerle yatamam diye diretmiş. Bizimkiler, sen misin kaltak diye kızcağızın kıçına kıçına vurup, bu serkeş kahbeye misafirperverlik dersi vermişler.

Şimdi kârhanelerin ismi değişti. Nasıl Adliye Vekâleti Adalet Bakanlığı, Maarif Vekâleti Millî Eğitim Bakanlığı olduysa, kârhanelerin ismi de dil inkılâbı gereğince genel ev oldu. Ben dilci değiim amma, genel ev hoşuma gitmedi. Genelhane olsa daha münasipli gibime geliyor.

Gelelim Bursanın genel evlerine. Başınızı ağrıttım her halde. Bahis tatlı yerinde kaldı amma, onu da gelecek mektubumda tamamlarım. Hoşça kal sevgili kardeşim.